

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

Some considerations regarding the terminates the contract by hirer in
accordance with the Civil and Commercial Code, Article 573

ชไมพร ไทยดำรงเดช¹

Chamaiporn Thaidumrongdej²

วันที่รับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ: 25 พฤศจิกายน 2567

วันที่ตอบรับ: 6 ธันวาคม 2567

วันที่เผยแพร่: 27 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 รวมถึงข้อพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในการบอกเลิกสัญญา และการใช้สิทธิวางทรัพย์ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธไม่รับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน

ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยผู้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 เป็นสิทธิของผู้เช่าซื้อที่สามารถบอกเลิกในเวลาใดก็ได้ โดยต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ กล่าวคือ ต้องมีการบอกเลิกสัญญาและส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้กับผู้ให้เช่าซื้อ ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่ได้ตกเป็น

¹ชไมพร ไทยดำรงเดช สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม 167 หมู่ 8 บ้านเนินสะอาด ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 48000, E-mail : chamai.aorn@gmail.com

²Chamaiporn Thaidumrongdej Department of Law, Faculty of Liberal Art and Science NakhonPhanom University 167 Moo 8 Bann nersaard Narachkwai Sub-District Mueang District NakhonPhanom Province 48000, E-mail : chamai.aorn@gmail.com

ผู้ผิคนัด เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา และผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ทำให้ผู้เช่าซื้อไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินได้ อันนำไปสู่การผิดสัญญาและฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะดังนี้ ประเด็นสิทธิในการบอกเลิกสัญญาแม้ผู้เช่าซื้อผิคนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อควรให้ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ และควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 เพื่อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ แม้จะผิคนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อก็ตาม ส่วนประเด็นบอกเลิกสัญญาในขณะที่ผู้เช่าซื้อไม่ได้ผิคนัดชำระหนี้และผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินคืน ควรใช้การวางทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 331 ซึ่งเป็นกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง มาปรับใช้กับกรณีดังกล่าวต่อไป

คำสำคัญ: เช่าซื้อ; ผู้เช่าซื้อ; บอกเลิกสัญญา

Abstract

This article aims to study the termination of hire purchase contracts by the hirer in accordance with the Civil and Commercial Code, Article 573, including considerations regarding the right to terminate the contract and the exercise of the right to deposit property in cases where the lessor refuses to accept the return of the hire purchase property.

The study found that the termination of hire purchase contracts by the hirer in accordance with the Civil and Commercial Code, Article 573 is a right of the hirer, which can be exercised at any time. However, it must meet certain criteria: the termination of the contract must be declared, and the hire purchase property must be returned to the lessor. In cases where the hirer out purchase is not in default, if the contract is terminated and the lessor refuses to accept the return of the hire purchase property, thereby preventing the hirer out purchase from delivering the property, this leads to a breach of contract and subsequent litigation for damages.

The author suggests that Regarding the right to terminate the contract, even when the hirer out purchase is in default of payment, the hirer out purchase should be allowed to terminate the contract. The Announcement of the Contract Committee, which designates automobile and motorcycle hire purchase businesses as regulated contract businesses (B.E. 2565), should be amended to allow hirer out purchase to terminate the contract even in cases

of default on hire purchase payments. Concerning the termination of the contract when the hirer out purchase is not in default of payment and the hirer refuses to accept the return of the hire purchase property, in accordance with the Civil and Commercial Code, Article 331, which is closely related legislation, should be applied to such cases.

Keywords: hire purchase; hirer; terminates the contract

1. บทนำ

ปัจจุบัน การเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้บริโภค เนื่องจากเงื่อนไขที่ผู้ประกอบการนำเสนอสามารถดึงดูดความสนใจได้ เช่น การไม่มีเงินดาวน์หรือใช้เงินดาวน์เพียงเล็กน้อยก็สามารถออกรถได้ เงื่อนไขเหล่านี้อาจทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเช่าซื้อได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ตามมาคือความสามารถในการผ่อนชำระ หากผู้บริโภคไม่สามารถชำระค่าเช่าซื้อได้ รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อจะถูกยึดเพื่อนำไปขายทอดตลาด และผู้บริโภคยังต้องรับผิดชอบในส่วนต่างของราคาที่เขาซื้ออีกด้วย แม้ว่าจะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 และ มาตรา 574 รวมถึงประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาเพื่อควบคุมการบอกเลิกสัญญา

การเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้บริโภคที่ไม่มีเงินก้อนใหญ่สามารถเป็นเจ้าของรถได้ ผู้บริโภคหลายคนมองว่าเงื่อนไขการเช่าซื้อที่ง่ายและสะดวกเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมสำหรับการตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ ตัวอย่างเช่น ผู้บริโภคที่ต้องใช้รถในการเดินทางไปทำงานหรือทำธุรกิจส่วนตัวมักเลือกการเช่าซื้อเพื่อหลีกเลี่ยงการรอสะสมเงินก้อนใหญ่ในการซื้อรถทันที

ธุรกิจเช่าซื้อยังมีการแข่งขันที่สูง ทำให้ผู้ประกอบการพยายามออกเงื่อนไขที่จูงใจ เช่น การลดดอกเบี้ย การให้ระยะเวลาผ่อนชำระที่ยาวขึ้น หรือการจัดโปรโมชั่นพิเศษ เช่น การแถมประกันภัยปีแรกฟรี หรือการลดเงินดาวน์ ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ล้วนมุ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจทำสัญญาเช่าซื้อได้ง่ายขึ้น

จากการเช่าซื้อที่เกิดขึ้นได้ง่ายดังกล่าว เมื่อผู้เช่าซื้อไม่สามารถผ่อนชำระได้ตามสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้สิทธิของผู้เช่าซื้อในการที่จะบอกเลิกสัญญา โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งหากพิจารณาแล้ว ผู้เช่าซื้อไม่มีความสามารถในการผ่อนชำระ ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ คงมีปัญหาทางกฎหมาย และปัญหาในทางปฏิบัติเกิดขึ้น เช่น ในการทำสัญญาเช่าซื้อตั้งแต่เริ่มต้น ผู้ให้เช่าซื้อได้ทำสัญญายกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 กล่าวคือ เป็นการทำสัญญายกเว้นมิให้ผู้เช่าซื้อใช้

สิทธิบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 คงต้องพิจารณาว่าข้อตกลงดังกล่าวนี้มีผลใช้บังคับกันได้ตามกฎหมายหรือไม่ หรือกรณีเมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาและเอาทรัพย์สินที่เช่าซื้อส่งมอบคืนกับผู้ให้เช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อเสียค่าใช้จ่ายเอง แต่ผู้ให้เช่าซื้อไม่ยอมรับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน กรณีดังกล่าวนี้ ผู้เช่าซื้อจะเข้ามาตรการอย่างไรในการบอกเลิกสัญญาแล้วส่งมอบทรัพย์สินคืน นอกจากนี้ ในการบอกเลิกสัญญานั้น เมื่อพิจารณาถึงการเลิกสัญญาโดยสมัครใจแล้ว มีผลทำให้การฟ้องเรียกค่าเสียหายของผู้ให้เช่าซื้อย่อไม่อาจทำได้อีกต่อไป ดังนั้น จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไป

2. สัญญาเช่าซื้อ

2.1 ความเป็นมาของสัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อเป็นรูปแบบหนึ่งของสัญญาที่พัฒนามาจากสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าทรัพย์สิน แนวคิดเรื่องสัญญามีมาตั้งแต่สมัยโรมัน โดยนักกฎหมายสำคัญในยุคคลาสสิกอย่าง Gaius ได้แบ่งประเภทของสัญญาออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ สัญญาที่หนึ่งเกิดจากการส่งมอบทรัพย์สิน กล่าวคือ ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินก่อนจึงจะก่อให้เกิดหนี้ สัญญาที่สองเกิดจากการเปล่งวาจา กล่าวคือ ใช้ถ้อยคำถามตอบตามที่กฎหมายกำหนด สัญญาที่สามเกิดจากการทำเป็นลายลักษณ์อักษร สัญญาที่สี่เกิดจากความยินยอม กล่าวคือ เพียงคู่สัญญาตกลงกันก็ถือว่าเกิดสัญญาตามกฎหมายโรมัน สัญญาทั้งหมดก่อให้เกิดผลผูกพันหรือผลทางหนี้เท่านั้น และไม่มีสัญญาประเภทใดที่ก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สิน ในยุคกลางเกิดแนวคิดที่ว่าคู่สัญญาสามารถสร้างความผูกพันอย่างสมบูรณ์ได้เพียงผ่านข้อตกลง (Contractus) ซึ่งได้รับการยอมรับจากแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติว่าผลของสัญญาสามารถครอบคลุมถึงผลทางทรัพย์สินได้ (พลชัย พิพิชรกุล, 2561, น. 14)

ในอดีตของประเทศไทย การซื้อขายเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยตรง ซึ่งทรัพย์สินถูกส่งมอบในทันที ทำให้ไม่มีความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญา ต่อมาเมื่อระบบเงินตราเริ่มใช้งาน การซื้อขายเปลี่ยนไปใช้เงินสดแทนทรัพย์สินในระยะแรก ซึ่งแตกต่างจากการแลกเปลี่ยนแบบเดิม

ต่อมาเกิดการเกิดขึ้นของการซื้อขายเชื่อ ซึ่งผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้ก่อนโดยยังมิได้รับชำระราคา ผู้รับมอบจึงมีหน้าที่ชำระราคาตามที่ตกลงไว้ ความผูกพันที่เกิดจากสัญญาซื้อขายในลักษณะนี้มีพื้นฐานคล้ายกับความผูกพันในกรณีอื่น เช่น การฝากทรัพย์สิน การยืม การเช่า หรือการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น

หน้าที่ตามสัญญาของผู้ขายหรือผู้ซื้อไม่ได้เกี่ยวข้องกับการคืนทรัพย์สินที่ครอบครองอยู่ แต่เป็นการส่งมอบหรือชำระตามที่ตกลงไว้ หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ จะถูกจัดอยู่ในบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สิน ซึ่งกำหนดโทษสำหรับการละเมิด เช่น กรณีไม่ส่งคืนทรัพย์สินที่รับมอบจะถือเป็นการประพฤติดุร้ายประกันทรัพย์สิน

และมีโทษปรับเป็นเงินสองเท่าของราคาทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ ดังนั้น ผู้ซื้อมีหน้าที่สำคัญในการชำระราคาตามที่ได้ตกลงกับผู้ขาย

2.2 แนวคิด ทฤษฎีของสัญญาเช่าซื้อ

ผู้ศึกษาทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของสัญญาเช่าซื้อเพื่อแสดงให้เห็นถึงที่มาและความสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายเช่าซื้อ และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการเสนอแนะกฎหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ผู้บริโภคมักมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการแบบ “ต่างคนต่างซื้อ” ดังนั้น แม้จะเป็นฝ่ายที่มีจำนวนมาก แต่ก็มีความจืดจางน้อยเมื่อเทียบกับฝ่ายผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายซึ่งมีจำนวนน้อยกว่า เนื่องจากสภาพของการทำธุรกิจที่ต้องลงทุนร่วมกันแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลด้านธุรกิจกัน จึงมีโอกาสที่จะรวมตัวกันเป็น “กลุ่ม” หรือ “องค์กร” เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง นอกจากนั้นแล้วความล้มเหลวในตลาดก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้บริโภคมีความเสียเปรียบมากขึ้น จนทำให้รัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น เพื่อที่จะให้ได้รับความเป็นธรรมในการซื้อสินค้าและบริการ

ความเป็นความเป็นมาหรือวิวัฒนาการในด้านกฎหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศเริ่มต้นจากการที่มีการเรียกร้องในทางละเมิดให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งมีความชำรุดบกพร่องและผู้ผลิตมีหน้าที่ป้องกันความเสียหาย เพราะอยู่ในฐานะที่จะควบคุมตรวจสอบได้ดีที่สุดเพื่อไม่ให้สินค้านั้นก่ออันตรายแก่ผู้ใช้ได้

ในประเทศอังกฤษปี ค.ศ. 1932 มีตัวอย่างคดีที่น่าสนใจเป็นคดีระหว่าง Donoghue กับ Stevenson ซึ่งโจทก์ฟ้องให้จำเลยซึ่งเป็นบริษัทผลิตน้ำซอร์เบตในกรณีที่มีซากหอยเน่าเปื่อยอยู่ในขวดน้ำซิงที่โจทก์ซื้อจากร้านค้าเพื่อบริโภคเป็นเหตุให้โจทก์เกิดอาการคลื่นเหียนอาเจียนและป่วย ศาลสูงของอังกฤษมีคำพิพากษาในคดีนี้ว่าจำเลยต้องรับผิดชอบแม้ไม่มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ โดยตรงกับโจทก์ก็ตามเพราะเป็นหน้าที่โดยทั่วไปของจำเลยในอันที่จะต้องดูแลรับผิดชอบต่อผู้บริโภคสินค้า ซึ่งได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่จำเลยเป็นผู้ผลิต ผู้พิพากษาให้เหตุผลว่าผู้ผลิตสินค้าประเภทซึ่งจำหน่ายในลักษณะที่ผู้บริโภคไม่อาจจะตรวจตราดูความบกพร่องได้หรือไม่ย่อมต้องมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในการระมัดระวังกระบวนการผลิตสินค้าชนิดนั้น หากบกพร่องในหน้าที่ประมาทระวางดังกล่าวเป็นเหตุให้มีความบกพร่องจนเกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้บริโภค ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบเพื่อการนั้น

หลังจากคำพิพากษาคดีดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นก้าวใหม่แห่งการวิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 เป็นต้นมา ในแง่ความรับผิดชอบเหนือจากหน้าที่ตามสัญญานับเป็น

จุดเริ่มต้นแห่งการตื่นตัวในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ขาย การพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายลายลักษณ์อักษรอีกหลายฉบับอีกด้วย (พลชัย พิพิชรกุล, 2561, น. 15-16)

2.2.2 ความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา

ความผูกพันของบุคคลในการทำนิติกรรมอยู่ภายใต้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีแนวคิดพื้นฐานคู่กรณีที่ตกลงผูกพันกันและมีความเท่าเทียมกันในความรู้ อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจและหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาแต่เมื่อสภาวะตลาดมีการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงในระหว่างผู้ซื้อและผู้ประกอบธุรกิจก็มีลักษณะไม่ต้องอยู่บนความเท่าเทียมกันและมีแนวโน้มในการใช้ข้อตกลงที่มีลักษณะแบบสำเร็จรูป สัญญาสำเร็จรูปดังกล่าวนี้มีข้อความที่ผู้ประกอบการธุรกิจกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของฝ่ายตนเองมากที่สุดจนถึงขนาดเกิดความไม่เป็นธรรมต่ออีกฝ่ายหนึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคสัญญาอีกเป็นอย่างมากตัวอย่างเช่นสัญญาเช่าซื้อรถยนต์สัญญาบัตรเครดิตสัญญาบัตร ATM สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี เป็นต้นเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นผู้บริโภคที่อยู่ในฐานะสัญญาฝ่ายที่เสียเปรียบก็ไม่อยาก อาจโต้แย้งได้เนื่องจากข้อสัญญามีข้อความชัดเจนและยอมผูกพันตนเอง โดยไม่มีข้อโต้แย้งทำให้จำเป็นต้องลบลผลในสัญญาทุกประการ

ในการร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มีบทบัญญัติด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาอยู่ 3-4 มาตราแต่ถูกตัดทิ้งไปในชั้นพิจารณาของคณะรัฐมนตรีก่อนการเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรต่อจากนั้นมาอีก 20 ปีในปี พ.ศ. 2541 จึงมีการเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและสัญญาไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฉบับที่ 2 เริ่มจากปรากฏข้อเท็จจริงว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากข้อตกลงที่มีลักษณะไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นประกอบกับหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 จึงเพิ่มบทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาในส่วนที่ 2 ทวิ ตั้งแต่ 35 ทวิ ถึง 35 นว ดังประเด็นต่อไปนี้

ในมาตรา 35 ทวิ ได้มีการกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือโดยมีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้ และในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการเกินสมควร และ (2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

และในปัจจุบันได้มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ซึ่งออกซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ประกอบกับมาตรา 3 มาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ

ในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะสัญญา พ.ศ. 2522 ดังนั้น การทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคจึงต้องมีข้อความเป็นไปตามที่ประกาศดังกล่าวข้างต้นกำหนดไว้ หากสัญญาเช่าซื้อข้อใดที่ขัดกับประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อสัญญาดังกล่าวใช้บังคับไม่ได้ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6865/2560 ได้วินิจฉัยไว้ว่าสัญญาเช่าซื้อข้อ 5 วรรคสอง ระบุว่า “ในกรณีที่รถสูญหาย...ให้ถือว่าสัญญานี้สิ้นสุดลงโดยหากเป็นความผิดของผู้เช่าและ/หรือ เนื่องจากการที่ผู้เช่าได้ปฏิบัติผิดข้อตกลงใด ๆ เกี่ยวกับการใช้รถตามที่ระบุในข้อ 4 และ/หรือผู้เช่าปฏิบัติผิดสัญญาเกี่ยวกับการทำประกันภัยตามที่ระบุในข้อ 7 วรรคแรก ทำให้เจ้าของไม่อาจได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายไม่น้อยกว่าจำนวนหนี้คงค้างชำระ ตามสัญญานี้ แต่หากเป็นกรณีอื่น ผู้เช่าต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ให้แก่เจ้าของจนครบถ้วนตามที่เจ้าของได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร” ซึ่งข้อสัญญาที่ว่า “ผู้เช่าปฏิบัติผิดสัญญาเกี่ยวกับการทำประกันภัยตามที่ระบุในข้อ 7 วรรคแรก ทำให้เจ้าของไม่อาจได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบชำระค่าเสียหายไม่น้อยกว่าจำนวนหนี้คงค้างชำระตามสัญญานี้...” ทั้งคู่ที่การที่รถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายไปไม่ใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อเป็นการขัดต่อประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 ข้อ 4 (4) ที่ระบุว่า ข้อ 4 ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องใช้ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกันดังต่อไปนี้ (4) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญา ในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใดเพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่าย ไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งเป็นประกาศที่ใช้บังคับในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อ ข้อสัญญาดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย ผู้ให้เช่าซื้อคงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าอื่นใดเพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควรเท่านั้น ซึ่งโจทก์จะเสียหายอย่างไรเพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับว่าความสูญหายของรถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดจากความผิดของจำเลยและทางพิจารณาได้ความว่าโจทก์เสียหายอันเนื่องมาจากความผิดของจำเลยเพียงใดประกอบกันด้วย

2.2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้ศึกษาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

ทฤษฎีเสรีภาพการทำสัญญา

ในยุคโรมันและยุคสาธารณรัฐนั้นสัญญามีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรกให้ความสำคัญของแบบของสัญญาคือเมื่อสัญญาทำตามแบบเรียบร้อยแล้วสัญญาก็สมบูรณ์โดยไม่สนใจเจตนา ประการที่สองให้ความสำคัญกับเอกเทศสัญญา คือ ทำสัญญาที่มีผลตามกฎหมายได้ต้องเป็นสัญญาที่กฎหมาย

กำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะเท่านั้น สัญญาที่ทำบนฐานของหลักเสรีภาพเหมือนในปัจจุบันในลักษณะของสัญญาไม่มีชื่อ ประการสุดท้ายให้ความสำคัญของคู่สัญญาคือความเป็นอิสระของบุคคลที่ไม่ตกเป็นทาส สถานะความเป็นพลเมืองโรมันและสามสถานะหัวหน้าครอบครัว

สัญญาในสมัยฟิวดัล มีลักษณะสำคัญ คือ ไม่เน้นรูปแบบ ให้ความสำคัญกับชนชั้นของสัญญา คือ ชนชั้นที่ทำสัญญาได้มี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือผู้ที่ทำในสัญญาในชนชั้นพ่อค้า หรือขุนนางในลักษณะการต่อรองผลประโยชน์ กลุ่มที่สองคือสัญญาที่ทระหว่งเจ้านายกับลูกน้องมีลักษณะที่ลูกน้องสาบานตนเป็นผู้รับใช้ ทำการงานและปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

ในยุคกฎหมายศาสนา สัญญาผูกพันเพราะความคิดทางศีลธรรมที่ตนต้องรักษาคำพูดที่ตนได้ให้ไว้

ในศตวรรษที่ 17 ความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติมีแนวคิดที่ว่าทุกคนมีเหตุผลในตนเอง สามารถคิดและตัดสินใจได้ การแสดงเจตนาจึงไม่จำกัดสถานะและรูปแบบ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของเสรีภาพในการทำสัญญา

ในศตวรรษที่ 18 ลัทธิปัจเจกนิยมที่มองว่าแต่ละบุคคลมีเสรีภาพในการทำอะไรก็ได้ด้วยตนเอง รัฐมีหน้าที่ต้องยอมรับให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล และในศตวรรษที่เกิดแนวคิดลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจที่เน้นเสรีภาพของมนุษย์ โดย Adam Smith ได้เขียนไว้ในผลงาน The Wealth of Nations ว่า “บุคคลทุกคนควรที่จะมีอิสระในการจัดการผลประโยชน์ ของตนด้วยวิถีทางของตน เป็นหน้าที่ของกฎหมายที่จะให้เป็นผลต่อเจตนาของคู่สัญญาและมีการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อส่งเสริมความเจริญในทางเศรษฐกิจ ภายใต้ความคิดลัทธิของลัทธิเสรีนิยมที่มองว่าทุกคนมีเสรีภาพในการทำสัญญา

ปลายศตวรรษที่ 19 การเอาเปรียบของคู่สัญญาที่กำหนดเนื้อหาของสัญญาฝ่ายเดียวล่วงหน้าที่เขาเปลี่ยนคู่สัญญาที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจน้อยกว่าและใช้กับคนหมู่มากเพื่อความรวดเร็ว สัญญาดังกล่าวเรียกว่าสัญญาจำยอม คือ คู่สัญญาที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจ ต้องจำยอมเข้าทำสัญญาโดยไม่มีทางเลือก หรือไม่มีเสรีภาพในการทำสัญญาอย่างเต็ม

ศตวรรษที่ 20 เกิดแนวคิดที่รัฐต้องเข้ามาคุ้มครองคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่า ในทางเศรษฐกิจด้วยการออกกฎหมายคุ้มครองเพราะถือว่าเสรีภาพที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ใครได้ไป

2.3 การบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

สัญญาเช่าซื้อเป็นเอกเทศสัญญาอย่างหนึ่ง อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 5 ซึ่งเป็นการตกลงกันระหว่างผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ

ปัจจุบัน การเข้าซื้อทรัพย์สินเกิดขึ้นได้ง่าย โดยเฉพาะการเข้าซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ ซึ่งเป็นพาหนะในการนำพาบุคคลไปยังสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินของคนทั่วไปด้วย ดังนั้นเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องการซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ แต่ไม่มีเงินก้อนเดียวในการซื้อ จึงจำเป็นต้องทำการเช่าซื้อ เพื่อให้ได้รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์นั้นมาใช้งาน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเช่าซื้อแล้ว ผู้เช่าซื้อบางรายไม่มีความสามารถในการผ่อนชำระอีกต่อไป เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้เช่าซื้อที่ไม่สามารถผ่อนต่อไปได้ สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ **กลุ่มแรก** เริ่มผ่อนไม่ไหวแต่ยังไม่ผิดสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้อาจมีการผ่อนเดือนเว้นเดือน อันอาจนำไปสู่การผิดสัญญาได้ ดังนั้นกลุ่มแรกสามารถดำเนินการได้สามทาง กล่าวคือ ขายดาวน์ต่อ โดยทำการเปลี่ยนสัญญาเช่าซื้อ คืนรถให้กับไฟแนนซ์ หรือรีไฟแนนซ์ก็ได้ **กลุ่มที่สอง** ผิดสัญญาเช่าซื้อและผ่อนต่อไม่ไหวแล้ว กลุ่มนี้จะต้องถูกไฟแนนซ์ฟ้องตามกระบวนการของกฎหมายต่อไป

หากพิจารณาถึงผู้เช่าซื้อกลุ่มแรกนั้น เป็นกลุ่มที่ยังไม่มีการผิดสัญญาเช่าซื้อ แต่เริ่มผ่อนต่อไม่ไหวแล้ว หากเป็นการคืนรถให้กับไฟแนนซ์ ซึ่งถือเป็นการบอกเลิกสัญญาอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งผู้ศึกษาจะอธิบาย ดังนี้

2.3.1 หลักเกณฑ์การบอกเลิกสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 บัญญัติไว้ว่า “**ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง**”

กรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายอนุญาตให้ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ เนื่องมาจากผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินไปแล้ว ถ้าไม่พอใจที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้ออีกต่อไป ก็มีสิทธิที่จะเลิกสัญญาได้ ซึ่งทางฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อก็ไม่เสียหายอะไร เพราะได้รับเงินมาแล้วบางส่วน และยังได้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนจากผู้เช่าซื้อด้วย (ไพฑูริย์ เอกจริยกร, 2556, น. 309)

ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว แยกอธิบายได้ ดังนี้

1) ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตามความพอใจ โดยจะบอกเลิกในเวลาใดก็ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เช่าซื้อในการที่จะบอกเลิกสัญญา ทั้งนี้ ต้องเป็นความพอใจของผู้เช่าซื้อเท่านั้น อีกทั้งในการบอกเลิกสัญญานั้น ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกในเวลาใดก็ได้

2) วิธีการบอกเลิกนั้นผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกได้โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้กับผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อนั้นมิใช่การบอกกล่าวแก่ผู้ให้เช่าซื้อเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนด้วย (ไพฑูริย์ เอกจริยกร, 2559, น. 259-260)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3149/2530 โจทก์เป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์จากจำเลย หากโจทก์จะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ ก็อาจทำได้ด้วยการส่งมอบรถยนต์คืนแก่จำเลย ดังนั้น เมื่อโจทก์บอกกล่าวเลิกสัญญาโดยยังครอบครองรถยนต์คันที่เช่าซื้ออยู่ การบอกเลิกสัญญาของโจทก์จึงไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7024/2548 จำเลยที่ 1 ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ไปจากโจทก์ โดยจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกัน จำเลยที่ 1 ผ่อนชำระค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์ 5 งวด แต่ก่อนครบกำหนดชำระ ประจำงวดที่ 6 จำเลยที่ 1 ติดต่อกับ พ. พนักงานของโจทก์ ณ ที่ทำการของโจทก์ว่าจะเปลี่ยนสัญญาเช่าซื้อใหม่ โดยให้ ย. เป็นผู้เช่าซื้อและให้ ก. เป็นผู้ค้าประกันแทนจำเลยทั้งสอง พ. จึงให้จำเลยที่ 1 และ ย. ลงลายมือชื่อในแบบพิมพ์หนังสือโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อของโจทก์ ให้ ย. ลงลายมือชื่อเป็นผู้เช่าซื้อในสัญญาเช่าซื้อฉบับใหม่ โดยไม่มีการกรอกข้อความและลงลายมือชื่อรับมอบรถยนต์ในหนังสือหลักฐานการรับมอบรถยนต์ที่ทำขึ้นโดยบริษัทโจทก์ โดย พ. พนักงานของโจทก์ลงลายมือชื่อในฐานะเป็นฝ่ายโอนสิทธิและผู้ส่งมอบ ซึ่งมีการตรวจสอบความถูกต้องในการจัดทำเอกสารจากพนักงานฝ่ายอื่นของโจทก์ ทั้งในวันดังกล่าวจำเลยที่ 1 ได้ชำระค่าธรรมเนียมในการโอนสิทธิให้แก่โจทก์รับไปถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติในการโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อของโจทก์แล้ว อันถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ปฏิบัติถูกต้องตามสัญญาเช่าซื้อ พฤติการณ์เช่นนี้ถือได้ว่า จำเลยที่ 1 ได้ส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์แล้วในวันดังกล่าว มิฉะนั้นโจทก์คงจะไม่ยินยอมให้มีการตกลงโอนสิทธิตามสัญญาเช่าซื้อและทำหลักฐานรับมอบรถยนต์ให้แก่ ย. ไป การที่จำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อได้ส่งมอบรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อ ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ได้บอกเลิกสัญญาเช่าซื้อแก่โจทก์ โดยไม่ต้องคำนึงว่าหนังสือโอนสิทธิและสัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์กับ ย. จะได้ทำถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ สัญญาเช่าซื้อระหว่างจำเลยที่ 1 กับโจทก์เป็นอันเลิกกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 573 นับแต่วันที่จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถยนต์คืนแก่โจทก์ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องให้จำเลยทั้งสองรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันที่ทำไว้กับโจทก์ได้

เมื่อพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองเรื่องดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นั้น ต้องมีการบอกกล่าวและมีการส่งมอบทรัพย์สิน จึงจะเป็นการเลิกสัญญาที่ชอบด้วยกฎหมาย

มีบางกรณีที่ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2522 โจทก์ไม่ได้ใช้รถยนต์ตามสัญญาเช่าซื้อ เพราะตำรวจยึดไปสอบสวนกรณีรถนั้นถูกลักมา เป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการเช่าซื้อ โจทก์บอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องคืนรถแก่จำเลยผู้ให้เช่าซื้อ แม้จำเลยมิได้ประมาทเลินเล่อในการที่ถูกตำรวจยึดรถไป

3) การบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 เป็นสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยไม่ต้องระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อก็สามารถบอกเลิกสัญญาได้ (สนันทกรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, 2551, น. 199-200)จะเห็นได้ว่า การบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าซื้อนั้น เป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติไว้ แม้ในสัญญาเช่าซื้อไม่ได้ระบุว่า ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้โดยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ผู้เช่าซื้อก็ยังคงมีสิทธิในการบอกเลิกสัญญาได้อยู่เช่นเดิม

2.3.2 ผลของการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

การที่ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นั้น ตามบทกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าผลจากการเลิกสัญญาโดยอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นอย่างไร ดังนั้น จึงต้องมาพิจารณาถึงบททั่วไปเกี่ยวกับผลของการเลิกสัญญา คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้ สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่” วรรคสอง บัญญัติว่า “ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้” วรรคสามบัญญัติว่า “ส่วนที่เป็นภาระงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะขอใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น” และวรรคสี่บัญญัติว่า “การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่” ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว การเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 มีผลทางกฎหมาย ดังนี้

1) ฝ่ายผู้เช่าซื้อต้องคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เนื่องจากการที่ผู้เช่าซื้อจะใช้สิทธิเลิกสัญญาตาม มาตรา 573 นั้นต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนให้ผู้ให้เช่าซื้อ เว้นแต่ไม่อาจส่งมอบได้และไม่ใช่ความผิดของตน ซึ่งมี คำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2522 โจทก์ไม่ได้ใช้รถยนต์ตามสัญญาเช่าซื้อเพราะ ตำรวจ ยึดไปสอบสวนกรณีรถนั้นถูกลักขโมย เป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการเช่าซื้อ โจทก์บอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องคืน รถแก่จำเลยผู้ให้เช่าซื้อ เมื่อโจทก์บอกเลิกสัญญาแล้วคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม จำเลยต้องคืนเงิน 4,000 บาท ที่โจทก์ชำระให้จำเลยในวันทำสัญญาแก่โจทก์ แต่โจทก์ก็ควรชำระเงินให้แก่จำเลยเป็นการตอบแทนในการ ใช้รถยนต์

2) ผู้เช่าซื้อต้องคืนเงินค่าเช่าซื้อที่ได้รับชำระมาแล้วแก่ผู้ให้เช่าซื้อ โดยอาศัยเทียบเคียงคำ พิพากษาศาลฎีกาที่ 73/2522

3) เงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ เมื่อสัญญาเช่าซื้อระงับไปแล้ว ก็ไม่มีข้อสัญญาที่จะให้ ผู้เช่า ซื้อใช้สิทธิเรียกร้องได้อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ แม้จำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ 2 คราวติดต่อกัน โจทก์และ จำเลยที่ 1 ต่างก็ไม่ได้ถือว่าสัญญาเช่าซื้อเลิกกันตามข้อสัญญาโดยยังคงถือว่าโจทก์กับจำเลยที่ 1 มีความผูกพัน ต่อกันตามสัญญาเช่าซื้อต่อไป การที่ต่อมาจำเลยที่ 1 นำรถที่เช่าซื้อไปคืนให้แก่โจทก์ จึงเป็นการที่จำเลยที่ 1 บอกเลิกสัญญาเช่าซื้อแก่โจทก์ตามข้อสัญญาและตามมาตรา 573 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จึงเลิกกันตามมาตรา 573 นับแต่วันที่จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืนให้แก่ โจทก์ มิใช่กรณีสัญญาเช่าซื้อเลิกกันเพราะจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือถูกพิทักษ์ทรัพย์สินในคดี

ล้มละลาย หรือประพฤติผิดสัญญาอันจะทำให้จำเลยที่ 1 ผู้เข้าซื้อมีหน้าที่ต้องชดเชยราคาค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระให้แก่โจทก์ตามข้อสัญญา เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันตามมาตรา 573 คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ตามมาตรา 391 วรรคหนึ่ง แม้จำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อค้างชำระค่าเช่าซื้อให้แก่โจทก์รวม 3 งวด ก่อนสัญญาเช่าซื้อเลิกกันดังกล่าว โจทก์ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนสัญญาเลิกนั้นได้ เมื่อจำเลยที่ 1 ผู้เช่าซื้อไม่ต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างให้แก่โจทก์แล้ว จำเลยที่ 3 ผู้ค้าประกันการเช่าซื้อของจำเลยที่ 1 โดยยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 1 มิได้อุทธรณ์ฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาก็มีอำนาจพิพากษาให้มีผลไปถึงจำเลยที่ 3 ได้ด้วย เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245(1) ประกอบมาตรา 247

4) การชดเชยค่าเสียหาย หากปรากฏว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายจากการเลิกสัญญา ย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากฝ่ายหนึ่งได้ตามมาตรา 391 วรรคท้าย บัญญัติว่า “การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกค่าเสียหายไม่”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1079/2545 ในทางพิจารณาไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า จำเลยที่ 1 ใช้รถยนต์คันที่เช่าซื้อโดยประมาณเลินเล่ออย่างไร และรถได้เสื่อมราคาลงไปเนื่องจากเกิดความเสียหาย เพราะจำเลยที่ 1 ใช้รถโดยประมาณเลินเล่อหรือไม่ แต่กลับได้ความว่าจำเลยที่ 1 ได้ใช้ความระมัดระวังในการดูแลรักษา รถดังกล่าวตามสมควรแล้วโดยนำไปตรวจเช็คและซ่อมแซมที่ศูนย์รถยนต์ของโจทก์เป็นประจำตลอดมา ดังนั้นเมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันโดยถือมิได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นฝ่ายผิดสัญญา จำเลยที่ 1 ก็ไม่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการเสื่อมราคาตามสภาพของการใช้รถตามปกติ ซึ่งประเด็นนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ ศาลฎีกาเห็นควรให้มีผลถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งมีได้ฎีกาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245(1) ประกอบมาตรา 247

2.4 ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573

จากการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่ามิควรพิจารณาบางประการดังต่อไปนี้

2.4.1 ผู้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573 นั้น หากผู้เช่าซื้อผิดไม่ชำระหนี้ค่าเช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้หรือไม่

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 นั้น เป็นการเขียนไว้ทั่วไป หาได้กล่าวถึงกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้ค่าเช่าซื้อไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ มีนักวิชาการให้ความเป็นเป็น 2 แนวทาง กล่าวคือ แนวทางแรก เห็นว่าผู้เช่าซื้อจะใช้สิทธิเลิกสัญญาตามมาตรา

573 ยังไม่ได้ หากตนยังมีหนี้ค่าเช่าซื้อค้างชำระ ฉะนั้น หากผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาโดยส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้ผู้ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างแก่ผู้ให้เช่าซื้อก่อน ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 392 บัญญัติว่า “การชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดแต่การเลิก สัญญานั้น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 369” และมาตรา 369 บัญญัติว่า “ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความช้อนั้นห้ามมิให้ใช้บังคับถ้าหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด”

แนวทางที่สอง ศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร อธิบายไว้ในกฎหมาย เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ลีสงฆ์ ว่า “ความในมาตรา 392 เป็นเรื่องเลิกสัญญากันแล้ว การที่จะต้องคืนกันอย่างไรก็นำมาตรา 369 มาใช้ คือถ้าฝ่ายหนึ่งไม่คืน อีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิที่จะไม่คืน แต่ความในมาตรา 573 ไม่ใช่เรื่องเลิกสัญญากันแล้ว แต่เป็นสิทธิบอกเลิกสัญญา ผู้เขียน (ศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร) เห็นว่า มาตรา 573 เขียนไว้ลอย ๆ ว่าผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาเสียได้ด้วยการคืนทรัพย์สิน จึงไม่น่าจะแปลว่า ถ้าผิดนัดก็ตี หรือค้างชำระก็ตี ผู้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาด้วยการคืนทรัพย์สินไม่ได้ เพราะถ้ากฎหมายประสงค์เช่นนั้นก็น่าจะเขียนไว้ให้ชัดเช่นนั้นแล้ว จึงเห็นว่า ไม่ว่าผู้เช่าซื้อจะผิดนัดอยู่กี่งวดหรือแม้จะเป็นผู้ค้างชำระอยู่กี่งวดก็ตาม ก็ย่อมจะบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 573 ได้ทั้งสิ้น ให้เช่าซื้อจะเถียงว่าจะต้องชำระราคา ราคาเสียก่อนจึงจะยอมรับมอบหาได้ไม่ (สำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2563, น. 531)

แต่อย่างไรก็ตาม มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ถ้าผู้เช่าซื้อจะใช้สิทธิเลิกสัญญาตามมาตรา 573 ได้นั้น จะต้องไม่ปรากฏว่าผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดสัญญา ก่อนส่งมอบทรัพย์สินคืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4178/2564 การที่จำเลยส่งมอบรถที่เช่าซื้อคืนโจทก์จะเป็นการใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 ต้องเป็นกรณีที่จำเลยไม่ได้เป็นฝ่ายผิดสัญญาก่อนส่งมอบรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ เมื่อจำเลยผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ก่อนส่งมอบรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ จำเลยผู้เช่าซื้อย่อมไม่อาจใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามบทบัญญัติดังกล่าวได้ และกรณีนี้ไม่ต้องด้วยเหตุการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อ 14 ที่ระบุว่าให้สิทธิผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเสียเมื่อใดก็ได้โดยผู้เช่าซื้อจะต้องคืนและส่งมอบรถในสภาพที่ซ่อมแซมเรียบร้อยและใช้การได้ดีในสภาพเช่นเดียวกับในวันที่ได้รับมอบรถไปจากเจ้าของพร้อมอุปกรณ์และอะไหล่ทั้งหมดให้แก่เจ้าของ ณ สำนักงานของเจ้าของ และชำระเงินทั้งปวงที่ถึงกำหนดชำระหรือเป็นหนี้ตามสัญญานี้อยู่ในเวลานั้นทันทีเนื่องจากจำเลย แต่การที่จำเลยส่งมอบรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อคืนโจทก์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่โจทก์มีหนังสือแจ้งให้จำเลยซึ่งเป็นฝ่ายผิดนัดเนื่องจากไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามกำหนดให้ชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระติดต่อกันเกิน 3 งวด ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ มิฉะนั้นให้ถือว่าหนังสือฉบับดังกล่าวเป็นการบอกเลิกสัญญา การที่จำเลยไม่รอให้ล่วงพ้นกำหนดเวลา 30 วัน กลับนำรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อคืนโจทก์ เท่ากับยอมรับว่าอย่างไรเสียจำเลยจะไม่ชำระค่าเช่าซื้อที่ค้าง

ชำระให้แก่โจทก์ภายในกำหนดเป็นแน่ และไม่ประสงค์จะชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระเพื่อให้สัญญาเช่าซื้อมีผลผูกพันต่อไป ซึ่งจำเลยสามารถดำเนินการดังกล่าวได้เนื่องจากไม่มีข้อห้ามมิให้ผู้เช่าซื้อกระทำเช่นนั้น พฤติการณ์ของจำเลยถือได้ว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดนัดผิดสัญญาเพราะเหตุที่โจทก์ใช้สิทธิเลิกบอกสัญญาเช่าซื้อโดยมีหนังสือบอกกล่าวให้จำเลยทราบโดยชอบแล้ว โดยที่โจทก์หาจำต้องโต้แย้งคัดค้านการส่งมอบรถที่เช่าซื้อแต่อย่างใด สัญญาเช่าซื้อจึงเลิกกันด้วยเหตุจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญา

จากความเห็นของนักวิชาการ และคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้ศึกษามีความเห็นว่ ควรให้สิทธิแก่ผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญา แม้จะผู้เช่าซื้อจะผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ก็สามารถบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ทั้งนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 หาได้บัญญัติห้ามไว้แต่อย่างใด

2.4.2 ผู้เช่าซื้อไม่ยอมรับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน

กรณีที่ผู้เช่าซื้อยังไม่ได้ผิดนัด และใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 และได้นำทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปคืนให้กับผู้ให้เช่าซื้อ แต่ผู้เช่าซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน กรณีดังกล่าวพิจารณาได้ ดังนี้

การบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 นั้น มีหลักเกณฑ์ในการบอกเลิกสัญญา กล่าวคือ ต้องมีการบอกเลิกสัญญา และส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ดังนั้น ประการสำคัญ คือ ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน และเมื่อผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธ ผู้เช่าซื้อจะต้องดำเนินการอย่างไร

กรณีดังกล่าวนี้ เมื่อผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธ ผู้เช่าซื้อจะสามารถใช้การวางทรัพย์ที่สำนักงานวางทรัพย์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้หรือไม่ และเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 เป็นการให้สิทธิผู้เช่าซื้อในการเลิกสัญญา ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยการแสดงเจตนาเลิกสัญญาและการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อ แต่โดยลักษณะของการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนนั้นมิใช่การชำระหนี้ เพราะฉะนั้น การวางทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 331 เพื่อชำระหนี้จึงไม่น่าจะนำเรื่องการวางทรัพย์ตามมาตรา 331 มาปรับใช้ได้โดยตรงกับกรณีนี้ได้

และเมื่อพิจารณาต่อไป หากจะนำเรื่องการวางทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 331 มาปรับใช้ในฐานกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง ได้หรือไม่ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า สามารถนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง มาปรับใช้ในฐานที่เป็นกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เช่าซื้อ ต่อไป

3. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

การเช่าซื้อ เป็นสัญญาระหว่างเอกชนกับเอกชน แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจในการต่อรอง ย่อมเป็นของบริษัทที่มีฐานะทางการเงินเหนือกว่า ดังนั้น ในการทำสัญญาเช่าซื้อ ย่อมพิจารณาถึงความยุติธรรม ซึ่งต้องพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะเช่าซื้อ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2542 รวมทั้งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 ประกอบกัน

เมื่อมีการทำสัญญาเช่าซื้อกัน และในยุคปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจผันผวน ทำให้ผู้เช่าซื้อบางรายไม่มีความสามารถในการชำระค่าเช่าซื้อ ซึ่งบางรายก็ปล่อยให้ไฟแนนซ์ยึดทรัพย์สินที่เช่าซื้อไป บางรายดำเนินการเปลี่ยนสัญญา บางรายรีไฟแนนซ์ และบางรายเอาทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปคืนผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักกฎหมายแล้ว เป็นสิทธิของผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ โดยต้องมีการบอกเลิกสัญญาและส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 อันทำให้สัญญาเลิกกัน

แต่อย่างไรก็ตาม บางกรณีเมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา ในขณะที่ผู้เช่าซื้อเองผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อจะสามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 ได้หรือไม่

กรณีที่ผู้เช่าซื้อยังไม่ได้ตกเป็นผู้ผิดนัด และบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 573 พร้อมทั้งส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนผู้ให้เช่าซื้อ แต่ผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน โดยมีข้ออ้างต่าง ๆ นา ๆ นั้น ผู้เช่าซื้อจะต้องดำเนินการเช่นไร

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการบอกเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ผู้ศึกษามีข้อเสนอนี้ ดังนี้

3.2.1 กรณีการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ในขณะที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อนั้น ควรจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2565 เพื่อกำหนดให้ผู้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ แม้จะผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อก็ตาม

3.2.2 กรณีการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ในขณะที่ผู้เช่าซื้อไม่ได้ผิดนัดชำระหนี้ และผู้ให้เช่าซื้อปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินคืน กรณีดังกล่าวนี้ ควรใช้การวางทรัพย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 331 ซึ่งเป็นกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง มาปรับใช้กับกรณีดังกล่าวต่อไป

4. เอกสารอ้างอิง

พลชัย พิพิชวรกุล. (2561). *การเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยปริยายและสิทธิในการเรียกค่าเสียหาย*

[การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไพฑูริย์ เอกจริยกร. (2556). *คำอธิบายเช่าทรัพย์เช่าซื้อ* (พิมพ์ครั้งที่ 17). วิญญูชน.

ไพฑูริย์ เอกจริยกร. (2559). *ถาม-ตอบ เอกเทศสัญญา 1* ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์เช่าซื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 8). วิญญูชน.

สำเรียง เมฆเกรียงไกร. (2563). *คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์เช่าซื้อ* สีสง (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน.

ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสติพันธ์. (2551). *คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติซื้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.